

Nr 12

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat stöd till skoglig forskning.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (bil. 11 p. H 12) föreslagit riksdagen, att i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1967/68 till Skoglig forskning, m. m. beräkna ett reservationsanslag av 1 880 000 kr.

Sedemera har Kungl. Maj:t i en den 24 februari 1967 dagtecknad proposition, nr 51, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels besluta att ett nytt forskningsråd för skogs- och jordbruksforskning, kallat statens råd för skogs- och jordbruksforskning, skall inrättas den 1 juli 1967 och att jordbrukets forskningsråd samtidigt upphör,

dels till Skoglig forskning för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna det mellan staten och Stiftelsen Skogsförbättring den 7 februari 1967 träffade avtalet om inrättande och drift av ett forsknings- och serviceinstitut för skogsförbättring,

dels till Bidrag till Institutet för skogsförbättring för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 880 000 kr.

I propositionen nr 51 har under rubriken *Nuvarande ordning* lämnats bl. a. en redogörelse för de fonder, forskningsråd m. fl. organ som ger bidrag till skoglig forskning (s. 4—8). Därefter har redogjorts för det av 1965 års utredning angående stödet till den skogliga utredningen m. m. avlämnade betänkandet »Skoglig forskning» (SOU 1966: 52) under rubrikerna *Allmänna synpunkter* (s. 8—12), *Inrättande av ett forskningsrådsorgan för skoglig forskning* (s. 12—18), *Inrättande av ett forsknings- och serviceinstitut* (s. 18—20), *Skoglig forskning och utbildning vid universitetet i Umeå, m. m.* (s. 20—26), samt däröver avgivna remissyttranden (s. 26—37). Vidare har som *bilaga* till propositionen fogats ett *Avtal mellan staten och Stiftelsen Skogsförbättring om inrättande och drift av ett forsknings- och serviceinstitut för skogsförbättring*.

Utskottet tillåter sig hänvisa till sagda delar av propositionen.

Efter förenämnda redogörelser har *departementschefen* anfört följande.

»Skogsnäringen intar en mycket framträdande plats inom vårt lands näringsliv. Av vår totala export utgör produkter från skogen inte mindre än en tredjedel. Skogsbruket och skogsindustrin har under senare år fått känna på en stigande konkurrens på världsmarknaden. Utredningen angående stödet till skoglig forskning har framhållit att trots det hårdnande marknadsläget är utsikterna för det svenska skogsbruket inte oroande. Efterfrågan på skogsprodukter fortsätter nämligen att stiga i oförändrad takt. Utredningen betonar dock att avgörande för det svenska skogsbrukets och den svenska skogsindustrins konkurrensmöjligheter på världsmarknaden är i vilken utsträckning rationaliseringar kan genomföras. Vad gäller skogsbruket pekar utredningen bl. a. på behovet av förbättrad arrondering och transportteknik. För skogsindustrins del kan enligt utredningen vinster främst göras genom en allt hårdare strukturrationalisering. Ett viktigt led i strävandena att stärka skogsnäringens konkurrenskraft är vidare enligt utredningen att öka insatserna för skoglig forskning. Dessa är låga i jämförelse med forskningsinsatserna inom andra näringsgrenar. Utredningen förmodar att detta förhållande beror på att skogen betraktats som en råvara som det funnits riklig tillgång på och för vilken några särskilda åtgärder inte behövts för att trygga återväxten. Enligt utredningen föreligger nu en helt annan situation. I norra Sverige har vi underskott på virke. I södra Sverige föreligger visserligen f. n. ett inte oväsentligt virkesöverskott men utvecklingstendenserna inom skogsindustrin är sådana att detta överskott inom kort kan komma att förbytas i underskott.

Mot bakgrunden av denna allmänna bedömning av behovet av ökat stöd till den skogliga forskningen lägger utredningen fram förslag om inrättande av ett forskningsrådsorgan för skoglig forskning och ett forsknings- och serviceinstitut för skogsträdsförädling och skogsgödsling samt införande av ett skogligt ämne vid universitetet i Umeå.

Jag tar först upp frågan om ett *forskningsråd*. Utredningen erinrar om att det i främsta rummet varit Fonden för skoglig forskning som hittills lämnat bidrag till den skogliga forskningen. Fondens möjligheter att i fortsättningen stödja denna är små med hänsyn till bl. a. att fondkapitalet är begränsat och att nya medel inte tillförs fonden. Flera andra organ stöder visserligen också skoglig forskning men deras verksamhet omfattar huvudsakligen andra områden. Utredningen understryker att skogsbruket behöver ett organ som odelat kan ta sig an skogsbrukets forskningsproblem. Detta organ bör enligt utredningen vara ett statligt forskningsråd. Utredningens uppfattning delas av remissinstanserna.

Utredningen diskuterar två huvudalternativ för organisationen av forskningsrådet, nämligen dels ett särskilt råd för skoglig forskning, dels ett för skogs- och jordbruksforskning gemensamt råd med en sektion för skogsforskning och en för jordbruksforskning. Utredningen förordar det senare

alternativet med hänsyn till bl. a. att de båda forskningsområdena till sin karaktär är relativt likartade. Också från administrativ synpunkt är alternativet med ett gemensamt forskningsråd att föredra. Remissinstanserna tillstyrker nästan utan undantag det senare alternativet.

Enligt min mening har utredningen klart belyst behovet av ett forskningsrådsorgan för det skogliga området. Jag ansluter mig till utredningens förslag till organisation av organet. Jag förordar alltså att ett nytt statligt forskningsråd — gemensamt för skogs- och jordbruksforskning — inrättas den 1 juli 1967. Forskningsrådet bör kallas statens råd för skogs- och jordbruksforskning. Det bör arbeta på två sektioner, en för skogsforskning och en för jordbruksforskning. Inom rådet bör den senare sektionen överta jordbrukets forskningsråds uppgifter. Detta forskningsråd bör därför upphöra vid utgången av juni 1967. För jordbruksforskningen — till vilken även räknas forskning som hänför sig till trädgårdsnäringen — innebär mitt förslag endast förändringar i organisatoriskt hänseende. Någon ändring i övrigt av den verksamhet som jordbrukets forskningsråd nu bedriver bör alltså inte ske.

Verksamhetsområdet för den skogliga sektionen bör enligt utredningen omfatta all forskning som främjar skogsbruket. Alla grenar av den skogliga produktionsforskningen — inbegripet skogsbrukets arbetsprocesser, arbetsfysiologi och vägbyggnad — bör alltså falla inom sektionens område. Detsamma bör gälla skogstaxering, skogsekonomi, skoglig mättnings- och värderingslära, strukturfrågor, arronderingsfrågor och driftsplanering. Utredningen understryker vidare att det nya forskningsrådet bör ta upp ett nära samarbete med framför allt de tekniska och naturvetenskapliga forskningsråden. Vad utredningen anfört bör enligt min mening vara en lämplig ram för den skogliga sektionens verksamhetsområde.

Jag går härnäst över till frågan om sammansättningen av det nya forskningsrådet. Enligt utredningens förslag bör rådets båda sektioner ha en gemensam ordförande som alltså bör vara rådets ordförande. Varje sektion bör förutom ordföranden bestå av nio ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t för en tid av tre år. Utredningen föreslår att tre ledamöter i varje sektion utses efter förslag av vissa organisationer på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden resp. skogsbrukets område. Enligt min mening bör självfallet den praktiska verksamheten inom dessa näringsområden vara företrädd inom forskningsrådet. Jag kan dock inte ansluta mig till förslaget att vissa ledamöter i rådet skall utses efter förslag av särskilda organisationer. Ett undantag bör dock göras. Så länge rådet disponerar medel från Fonden för skoglig forskning bör en av ledamöterna i den skogliga sektionen utses efter förslag av Skogsindustriernas samarbetsutskott. Till frågan om dispositionen av fondens medel återkommer jag senare. Mitt ställningstagande innebär vidare att den rätt att utse tre ledamöter i jordbrukets forskningsråd som Skogs- och lantbruksakademien nu har inte bör avse det

nya rådet. Jag anser inte heller att akademins sekreterare, såsom nu är fallet beträffande jordbrukets forskningsråd, bör vara självskriven ledamot av det nya rådet. Kungl. Maj:t äger besluta om sammansättningen av det nya forskningsrådet.

I utredningens uppdrag har ingått att pröva frågan om överlåtelse av de medel som tillhör Fonden för skoglig forskning till det nya forskningsrådet. I denna fråga fordras inte beslut av riksdagen. Enligt sina grundstadgar har fonden till ändamål att stödja grundforskning och tillämpad forskning som avser skogen och dess produkter och som är ägnad att främja skogsnäringens utveckling och öka dess bärkraft. Fondens ändamål står således i nära överensstämmelse med den verksamhet som det nya forskningsrådets skogliga sektion skall bedriva. Utredningen föreslår därför att sektionen får rätt att disponera över fondmedlen. För egen del finner jag att en samordning av förevarande forskningsstöd med de medel som över riksstaten kommer att ställas till förfogande för den skogliga sektionen bör ske så långt som möjligt. Jag tillstyrker därför utredningens förslag. Fondmedlen bör även i fortsättningen disponeras enligt nuvarande grunder. Fondkapitalet som kan beräknas uppgå till ca 13 milj. kr. den 30 juni 1967 bör tas i anspråk under en tid av tio år. Förevarande förslag tillstyrks av styrelsen för Fonden för skoglig forskning samt Svenska cellulosa-föreningen, Svenska pappersbruksföreningen, Svenska trämasseföreningen och Svenska trävaruexportföreningen. Det belopp som årligen tas i anspråk av fondens medel bör bestämmas av Kungl. Maj:t. I fråga om förvaltningen av fonden bör Kungl. Maj:t äga besluta.

Utredningen föreslår att för nästa budgetår ställs sammanlagt 3 milj. kr. till förfogande för skoglig forskning. Av detta belopp bör 1,5 milj. kr. utgå från Fonden för skoglig forskning och återstående del anvisas över riksstaten. Jag förordar att 1 milj. kr. anvisas för nästa budgetår till skoglig forskning under ett nytt reservationsanslag under nionde huvudtiteln med rubriken Skoglig forskning. Vidare avser jag att föreslå Kungl. Maj:t att 1,5 milj. kr. ställs till förfogande för nästa budgetår ur Fonden för skoglig forskning.

Förvaltningskostnaderna för det nya forskningsrådet bör bestridas från anslagen under nionde huvudtiteln till jordbruksforskning resp. skoglig forskning. Kungl. Maj:t bör äga besluta i denna fråga.

Som framgått av min tidigare redogörelse föreslår utredningen som ett led i strävandena att stärka den skogliga forskningen att ett *forsknings- och serviceinstitut* inrättas. Verksamheten vid institutet föreslås omfatta två områden som är av väsentlig betydelse för skogsbruket, nämligen skogsträdsförädling och skogsgödsling. Den verksamhet som Föreningen Skogsträdsförädling bedriver och som omfattar det förstnämnda området avses bli övertagen av institutet. Institutets verksamhet föreslås bli finansierad av staten och en stiftelse som bildats av Föreningen Skogsträdsförädling. I denna

förening är bl. a. domänverket, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Skogsindustriernas samarbetsutskott medlemmar. Vid remissbehandlingen har förslaget tillstyrkts av nära nog alla instanser. Från vissa håll har samarbetet mellan det föreslagna institutet och skogshögskolan särskilt behandlats, varvid betonats att ett sådant samarbete bör komma till stånd i största möjliga utsträckning.

Då jag för egen del funnit att ett samarbete mellan staten och företrädare för skogsbruket såsom utredningen föreslagit är väl ägnat att stödja skogsbruket i strävandena att nå bättre produktionsbetingelser har överläggningar tagits upp med Stiftelsen Skogsförbättring som bildats av Föreningen Skogsträdsförädling. Dessa överläggningar har lett till att avtal har träffats med stiftelsen om inrättande och drift av ett forsknings- och serviceinstitut för skogsförbättring, kallat Institutet för skogsförbättring. Avtalet har slutits under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande och gäller för tiden den 1 juli 1967—den 30 juni 1972.

Enligt avtalet skall Institutet för skogsförbättring ha till uppgift att i samarbete med skogshögskolan, universitet och andra vetenskapliga institutioner samt det praktiska skogsbrukets organ bedriva vetenskaplig och praktisk verksamhet rörande skogsträdsförädling samt olika trädslags, proveniensers och förädlade arters användning vid skogsodling. Det skall vidare planlägga och delta i skogsbrukets försöksverksamhet för gödning av skogsmark. Institutet skall kunna utföra särskilda uppdrag som avser skogliga produktionsfrågor och som enligt särskilda avtal lämnas institutet. De resultat av verksamheten som kommer fram vid de arbeten som utförs enligt allmänt program skall i princip stå till allmän disposition och förlöpande delges stiftelsens bidragsgivare samt skogsvårdsstyrelserna. Företag och organisationer inom skogsbruket samt kommuner och enskilda personer som är intresserade av verksamheten skall efter prövning av stiftelsens styrelse bli delaktiga i institutets verksamhet enligt samma grunder som gäller för stiftarna.

Stiftelsen förbinder sig enligt avtalet att ställa de hyggnader och försöksområden som disponeras eller kan komma att disponeras av stiftelsen i Stockholm, Ekebo, Brunsberg och Umeå till institutets förfogande mot ersättning för stiftelsens självkostnad för dispositionen.

Institutets driftskostnader beräknas under avtalsperioden utgöra sammanlagt 2 270 000 kr. för budgetår. Enligt avtalet förbinder sig staten att bidra med 740 000 kr. för budgetår och stiftelsen med minst 1 110 000 kr. för budgetår. Återstoden av kostnaderna, som i huvudsak hänför sig till uppdrag som institutet skall åta sig, beräknas bli täckta av institutets egna inkomster. Staten åtar sig härutöver att utge ett engångsanslag av 140 000 kr. för utrustning av institutets lokaler och laboratorier under förutsättning att stiftelsen för samma ändamål bidrar med minst 280 000 kr. Vidare innehåller avtalet bestämmelser om att bidragen skall kunna bli föremål för nya

förhandlingar, om löneläget för statstjänstemän ändras på visst närmare angivet sätt. Institutet skall kunna ta emot anslag för särskilda forskningsuppgifter från annan än stiftarna. Det skall också kunna åta sig särskilda uppdrag för annan än stiftarna för anläggning och skötsel av plantager eller för andra serviceuppdrag som står i överensstämmelse med syftet med institutets verksamhet enligt styrelsens närmare bestämmande.

Avtalet träder i kraft den 1 juli 1967 under förutsättning dels att stiftarna dessförinnan visat att bindande utfästelser getts om årligt bidrag till stiftelsen om minst 1 110 000 kr. samt bidrag med minst 280 000 kr. till utrustning av lokaler och laboratorier, dels att avtalet godkänns av Kungl. Maj:t. Avtalet gäller t. o. m. juni 1972. Avtalet förlängs på fem år, om inte uppsägning från någondera sidan sker senast ett år före avtalstidens utgång, och förlängs därefter under samma förutsättning på fem år i sänder.

Avtalet rörande Institutet för skogsförbättring har utformats i huvudsak enligt de grunder som tillämpas i fråga om s. k. branschforskningsinstitut. Genom avtalet tillgodoses enligt min mening de krav som bör ställas i samband med stöd till verksamhet av här ifrågavarande slag. Jag förordar därför att Kungl. Maj:t inhämtar riksdagens bemyndigande att för statens del godkänna avtalet. Uppkommer under avtalstiden behov av smärre jämkningar i avtalet, bör Kungl. Maj:t äga att för statens del besluta härom. Sådana jämkningar kan bli aktuella t. ex. vid förskjutningar i löneläget.

För ifrågavarande ändamål bör för budgetåret 1967/68 föras upp ett nytt anslag av 880 000 kr. under nionde huvudtiteln med rubriken Bidrag till Institutet för skogsförbättring. Av beloppet är 140 000 kr. ett engångsbidrag. Liksom anslagen till flertalet befintliga branschforskningsinstitut bör detta anslag vara förslagsanslag.

Som ytterligare en åtgärd för att främja den skogliga forskningen lägger utredningen fram förslag om införande av *ett skogligt ämne vid universitetet i Umeå*. Utredningen framhåller, att en förstärkning av den skogliga forskningen även bör avse åtgärder för att öka rekryteringen av forskare. Utredningen konstaterar att endast ett fåtal personer har avlagt skoglig licentiatexamen i sådana skogliga ämnen som är naturvetenskapligt inriktade. Studerande vid universitetens matematik-naturvetenskapliga fakulteter bör därför enligt utredningen intresseras för att skaffa sig forskarutbildning inom de skogliga ämnesområdena. Utredningen föreslår i detta syfte att ett skogligt ämne, kallat skoglig produktionslära, införs vid universitetet i Umeå. Ämnet avses att i kombination med vissa andra ämnen, som är betydelsefulla för forskning på det skogliga området och som finns representerade vid universitet, ingå i primärexamen vid filosofiska fakulteten. En sådan examen skall sedan kunna ligga till grund för fortsatta studier till skoglig licentiatexamen vid skogshögskolan. Med förslaget avses även att allmänt öka intresset för skogliga frågor hos i första hand de naturvetenskapliga studerandena vid universitetet.

Vid remissbehandlingen har förslaget rönt ett övervägande positivt mottagande. Vissa invändningar görs dock mot förslaget. Bl. a. framhålls att skogshögskolans och universitetets i Stockholm resurser i första hand bör tas i anspråk vid en utbyggnad av en skoglig forskarutbildning. Vidare påpekas att utredningens förslag bör övervägas i samband med den utredning rörande fasta studiegångar vid de filosofiska fakulteterna som nu görs av universitetskanslersämbetet.

Efter samråd med chefen för ecklesiastikdepartementet får jag anföra följande.

Förslaget att införa ett skogligt ämne vid universitetet i Umeå får anses vara ett värdefullt bidrag till strävandena att överbrygga de organisatoriska gränserna mellan forskningsområden som har mycket att vinna genom samarbete. Vidare bör beaktas att en förläggning till Umeå av forskningsresurser inom det skogliga området bör vara ägnat att särskilt uppmärksamma det norrländska skogsbrukets problem. Som utredningen framhållit fordrar produktionsfrågorna i denna landsända starkt ökade forskningsinsatser. Jag vill även nämna att Institutet för skogsförbättring avses förlägga en avdelning till Umeå. Av skäl som jag nu nämnt förordar jag att fr. o. m. budgetåret 1968/69 på försök inrättas en extra laboratur i skoglig produktionslära. Laboraturen bör tills vidare vara inrättad vid universitetet i Umeå. Jag vill emellertid understryka, att anordningen får ses som en försöksverksamhet. Flera remissinstanser har nämligen ansett att förläggningen av förevarande forskning och utbildning samt utbildningens innehåll och organisation bör ytterligare utredas. Universitetskanslersämbetet bör ges i uppdrag att efter hörande av skogshögskolan göra erforderliga utredningar rörande det nya ämnets innehåll och organisation.

Jag vill i detta sammanhang beröra frågan om lokaler för den avdelning vid Institutet för skogsförbättring, som planeras bli förlagd till Umeå. Jag räknar med att lokaler skall kunna ställas till förfogande i en nybyggnad för högre utbildning och forskning inom fysiologi, botanik m. m., som nu uppförs vid universitetet. För att detta skall bli möjligt måste emellertid ämnet medicinsk fysik, för vilket ifrågavarande lokaler ursprungligen varit avsedda, flyttas till en planerad nybyggnad för det naturvetenskapliga fysikämnet. Jag vill vidare nämna att Stiftelsen J. C. Kempes Minne anslagit 1 milj. kr. till universitetet i Umeå som bidrag till uppförande och inredning av förut nämnda lokaler för Institutet för skogsförbättring och den verksamhet vid skogshögskolan som kan komma att förläggas till Umeå.

Vissa frågor, som utredningen tagit upp, såsom möjlighet för filosofie kandidat med skoglig produktionslära i sin examen att avlägga skoglig licentiatexamen samt ökad möjlighet att avlägga filosofie licentiatexamen i skogliga ämnen vid universitet, ankommer på Kungl. Maj:t att pröva.»

Utskottet

I föreliggande proposition förordas åtgärder i syfte att främja den skogliga forskningen och stödja skogsbruket i strävandena att nå bättre produktionsbetingelser. Sålunda föreslås att ett nytt statligt forskningsråd, benämnt statens råd för skogs- och jordbruksforskning, inrättas den 1 juli 1967. Vidare hemställs att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att för statens del godkänna ett med Stiftelsen Skogförbättring träffat avtal om inrättande och drift av ett forsknings- och serviceinstitut för skogsförbättring.

För att bredda forskarutbildningen på det skogliga området och öka forskningen om det norrländska skogsbrukets problem föreslås slulligen att ett nytt ämne, skoglig produktionslära, införs vid universitetet i Umeå och att en extra laboratur i ämnet inrättas vid universitetet den 1 juli 1968. Verksamheten avses tills vidare ha försökskaraktär.

Utskottet delar den i propositionen redovisade uppfattningen att en ökning av insatserna för den skogliga forskningen är ett viktigt led i strävandena att stärka skogsnäringsens konkurrenskraft. Därför hälsar utskottet med tillfredsställelse att förslag till förstärkning av ifrågavarande forskningsresurser nu framlagts. Då utskottet finner de i propositionen föreslagna åtgärderna lämpligt avvägda och väl ägnade att tjäna sitt syfte, hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) besluta att ett nytt forskningsråd för skogs- och jordbruksforskning, kallat statens råd för skogs- och jordbruksforskning, skall inrättas den 1 juli 1967 och att jordbrukets forskningsråd samtidigt upphör,

2) till *Skoglig forskning* för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.,

3) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna det mellan staten och Stiftelsen Skogsförbättring den 7 februari 1967 träffade avtalet om inrättande och drift av ett forsknings- och serviceinstitut för skogsförbättring,

4) till *Bidrag till Institutet för skogsförbättring* för budgetåret 1967/68 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 880 000 kr.

Stockholm den 11 april 1967

På jordbruksutskottets vägnar:

ERIC MOSSBERGER

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Mossberger, Lage Svedberg, Hedström, Nils Hansson*, Magnusson, Augustsson*, Isacson*, Skårman, fru Hultell* och herr Wikberg;

från andra kammaren: herrar Johanson i Västervik, Persson i Skänninge, Jonasson, fru Jäderberg*, herrar Lundmark*, Persson i Heden, Eskilsson i Likenäs, Jönsson i Ingemarsgården, Nilsson i Bästekille* och Sundkvist.

* Ej närvarande vid justeringen.